

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

از سیاهی طرح‌های پیشنهادی پژوهش

(برای دانشجویان و داوران)

جول رایت دویترز

لوئیس لیدرمن دویترز

ترجمه: بایرامعلی رنجگر

نشر عالی تبار

دیویتس، جوئل رابرت، ۱۹۲۶ - م.	سرشناسه
Davitz, Joel Robert,	عنوان و نام پدیدآور
ارزشیابی طرح‌های پیشنهادی پژوهش (برای دانشجویان و داوران) / جوئل رابرتز دیویتز، لوئیس لیدرمن دیویتز؛ ترجمه بایرامعلی رنجگر.	مشخصات نشر
تهران: نشر عالی تبار، ۱۳۹۵.	مشخصات ظاهری
۱۲۴ ص.	شابک
978-600-96478-2-8	وضعیت فهرست‌نویسی
فیبا	یادداشت
Evaluating research proposals: a guide for the behavioral sciences, C 1996.	عنوان اصلی:
روانشناسی -- تحقیق	موضوع
Psychology Research	موضوع
آموزش و پرورش -- تحقیق	موضوع
Education - Research	موضوع
دیویتس، لوئیس جین، ۱۹۲۶ - م.	شناسه افزوده
Davitz, Lois Jean	شناسه افزوده
رنجگر، بایرامعلی، ۱۳۴۹ -، مترجم	شناسه افزوده
BF۷۷۵/۵۹ ۱۳۹۵	رده‌بندی کنگره
۳۰۸۳۳	رده‌بندی دیویی
۳۰۸۳۳	شماره کتابشناسی ملی

کلیه حقوق قانونی و شرعی برای ناشر محفوظ است. تکثیر تماماً یا قسمتی از این اثر به صورت حروفچینی و چاپ مجدد، پاپ‌آرست، پلی‌کپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع است. نقل مطالب به صورت معمر در مقاله‌های تحقیقاتی با ذکر نام کامل ناشر و کتاب آزاد است. متخلفان به موجب بند ۱۵ از ماده ۱ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

Email: Alitabarpublication@gmail.com

ارزشیابی طرح‌های پیشنهادی پژوهش

(برای دانشجویان و داوران)

ترجمه: بایرامعلی رنجگر

ناشر: عالی تبار

نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۷۸-۲-۸ ISBN: 978-600-96478-2-8

آدرس: تهران - خ کارگر جنوبی - خ روانمهر - بین فخرآزی و دانشگاه - پ ۸۱

تلفن: ۶۶۹۷۳۶۴۰-۱ تلفکس: ۶۶۹۷۳۶۴۲

فهرست مطالب

۷	مقدمه‌ی مترجم
۹	مقدمه
	معیارهای ارزشیابی طرح پژوهشی
۱۳	مضمون اصلی
۱۴	مضمون اصلی در درون یک بافت
۱۶	ادگی روشنی و ایجاز
۱۷	سازگاری منطقی
۱۷	روش‌ها و فرضیه‌های قابل پژوهش
۱۸	مشخص نمودن روش‌ها و تعاریف عملیاتی
۲۱	فرضیه‌آمایی، فرمول‌سازی و پژوهش توصیفی
۲۳	پرسش‌ها و فرضیه‌ها هدفمند
۲۵	استراتژی پژوهش
۲۹	منطق و اعتبار روش‌ها پژوهش
۳۱	محدودیت‌های عملی، ملاحظات واقع‌بینانه
۳۳	جامعه و نمونه
۳۴	حجم نمونه
۳۶	روش‌های نمونه‌گیری
۳۹	مناسب بودن نمونه و جامعه
۳۹	ملاحظه‌های اخلاقی
۴۱	نیرومندی و اعتبار درون‌داده آزمایشی
۴۲	روشن بودن روش‌ها و تعاریف عملیاتی
۴۴	کنترل‌ها در روال انجام پژوهش
۴۸	فرصت‌هایی برای اکتشاف
۵۰	مناسب بودن طرح آزمایشی
۵۲	پایایی و دقت اندازه‌گیری
۵۶	اعتبار و انتخاب ابزارها
۵۸	مناسب بودن توصیف و تحلیل آماری
۶۱	تفسیر نتایج
۶۳	مطالعات مقدماتی

زبان پژوهش: تعاریف و کاربردها

۶۵	آزمایش
۶۵	آزمایش بی‌نام دو جانبه
۶۶	آزمون t
۶۷	آزمون معنی‌داری
۶۷	آزمون یک دامنه
۶۸	آمار بی‌پارامتری
۶۸	آمار توصیفی

۶۹	آمایه‌ی پاسخ
۷۰	اثرات اصلی (عمده)
۷۰	اثر هائورن
۷۱	استقرا
۷۱	استنباط آماری
۷۲	اعتبار (روایی)
۷۳	اعتبار بیرونی
۷۳	اعتبار پیشین (روایی پیشین)
۷۳	اعتبار درونی (روایی درونی)
۷۴	اعتبار سازه (روایی سازه)
۷۵	مقیاس محتوا (روایی محتوا)
۷۶	اثر همزمان (روایی همزمان)
۷۶	پارامتر
۷۷	پارامتر
۷۷	پژوهش فردنگر
۷۸	پژوهش گروه‌نگر
۷۸	تجربی
۷۹	تحلیل ماده (آیتم)
۸۰	تحلیل عامل
۸۰	تحلیل محتوا
۸۱	تحلیل واریانس
۸۲	تصادفی کردن
۸۳	تعامل
۸۴	تعریف عملیاتی
۸۵	توزیع فراوانی
۸۵	توزیع نمونه‌برداری
۸۶	جامعه
۸۶	خطای نوع اول
۸۷	خطای نوع دوم
۸۷	دارونما
۸۸	درجه آزادی
۸۹	روابط کاذب
۸۹	سطح معنی‌داری
۹۰	سنجش غیر مستقیم
۹۱	صدک
۹۱	طرح گروه انتهایی
۹۲	طرح شبه‌آزمایشی
۹۳	طرح عاملی

۹۴	طرح همبستگی
۹۵	عینی
۹۶	فرضیه
۹۶	فرضیه صفر
۹۷	فنون جامعه‌شناسی
۹۷	فن فرافکن
۹۸	قیاس
۹۸	کنترل‌ها
۱۰۰	کرن آماری
۱۰۰	گروه کنترل
۱۰۱	گروه‌های محتاسه
۱۰۲	لایه بند
۱۰۳	متغیر وابسته
۱۰۴	متغیر مستقل
۱۰۵	مجذور کای (χ^2)
۱۰۵	مشاهده طبیعی
۱۰۶	متغیرهای مشتبه‌کننده
۱۰۸	مطالعه مقدماتی
۱۰۸	مقیاس اسمی
۱۰۸	مقیاس رتبه‌ای
۱۰۹	مقیاس فاصله‌ای
۱۱۰	مقیاس نسبی
۱۱۱	منحنی طبیعی
۱۱۱	میانگین
۱۱۱	میان
۱۱۲	نسبت F
۱۱۲	نما
۱۱۳	نمره معیار (استاندارد)
۱۱۳	نمونه
۱۱۴	نمونه تصادفی
۱۱۵	وارسی اعتبار
۱۱۶	واریانس
۱۱۷	واکنش‌پذیری
۱۱۸	همانندسازی
۱۱۸	همبستگی
۱۱۹	هنگارها (نرم‌ها)

پیوست

۱۲۱	یادداشتی بر آماده‌سازی طرح پیشنهادی پژوهش
-----	---

مقدمه‌ی مترجم

زندگی سراسر حل مسأله است. کارل پاپر

دنیای پژوهش در کندوکاو، دنیای بسیار شگفت‌انگیز و جذابی است. کنجکاوی و نیاز به حل مشکلات زندگی در پیش‌رو، همواره محرک‌های اصلی انسان‌ها برای پژوهش بوده‌اند. در طی زمان، انسان‌ها برای رسیدن به حداکثر اطمینان، هرچه ممکن است دانشمندان واقعی به چنین اطمینانی نرسند، چنانچه که فرانسس بیکن گفته است "کسی که با اطمینان شروع کند با شبهه تمام می‌گردد" را اعد و مقررات خاصی تدوین نموده‌اند.

با نهاده شدن امور پژوهش توسط دانشگاه‌ها مراکز آموزش و مؤسسه‌های خصوصی، نیاز به زبان مشترکی پیدا شد تا از این طریق ارتباط میان پژوهشگران تسهیل گردد. بخشی از این زبان مشترک اصول و قواعدی است که برای انجام نوشتن طرح‌های پیشنهادی پژوهش (پروپوزال) و ارزشیابی پژوهش‌های انجام شده تدوین شده است.

مخاطبان کتاب حاضر شامل دانشجویان دوره‌های ارشد و دکتری و داورانی است که قصد ارزشیابی طرح‌های پیشنهادی و پژوهشی را دارند. کتاب در دو بخش تنظیم شده است. بخش اول شامل مفاهیم عمده در طرح‌های پیشنهادی و پژوهش‌های انجام شده است. بخش دوم شامل بیان پژوهش، یعنی مفاهیم و واژگان فنی به کار رفته در طرح‌های پیشنهادی، پژوهش‌هاست. هر جا که نیاز به توضیح بیشتر و یا ارائه‌ی نکته‌ی خاصی بود، مترجم به صورت پانویس یا داخل براکت آنها را توضیح داده است.

مایلم از استادان، پژوهش‌گران، و قطع کارشناسی جناب آقای دکتر عباس طباطبائی‌یزدی، طابع ارشد و دکتری جناب آقای دکتر حسن پاشاشریفی تشکر و قدردانی به عمل بیاورم. در خاتمه از زحمات همسرم بابت حمایت و پشتیبانی از زندگی دانشگاهی‌ام تشکر می‌کنم.

مقدمه

این راهنما برای دانشجویانی که در حال طراحی پروژه‌ها یا مطالعه‌های مستقل خودشان هستند شامل آشکالی از پژوهش تجربی می‌باشد، تهیه شده است. کتاب حاضر علاوه بر نکات مشترکی است که در ارزشیابی یک طرح پژوهشی مدنظر قرار می‌گیرد و اساساً به عنوان چارچوبی طراحی شده است که از طریق آن می‌تواند کار خود را به طور انتقادی واری کند.

زمانی که دانشجو طراحی اولین مطالعه مستقل خود را آغاز می‌کند، احتمالاً تعدادی واحدهای درسی خاص در انداز گیری، آمار و روش‌های پژوهش گذرانده است. بنابراین دانشجو احتمالاً با تمام اندیشه‌های گنجانده شده در این راهنما آشناست. با این حال، با هنگام کار با دانشجویانمان، متوجه شده‌ایم که پژوهشگران مبتدی، هنگام طراحی اولین پژوهش‌شان، گاهی اوقات جنبه‌های ابتدایی طراحی پژوهش را که درباره آن در واحدهای درسی پیشین یاد گرفته‌اند، نادیده

می‌گیرند. در واقع تجربه‌ها حاکی از آن است که مشکلات طراحی پژوهش و مشکلات برنامه‌ریزی پژوهش غالباً شامل پرسش‌های روشن و ساده و نسبتاً آشکار است تا مسائل پیچیده و ظریف نظریه یا طرح. برای مثال، دانشجویی می‌تواند یک طرح پیشنهادی بدهد که با مسئله‌ای دشوار و مهم به طور بسیار مبتکرانه و با استفاده از یک طرح پیچیده و کارآمد، با روش‌های نمونه‌گیری پیچیده سروکار داشته باشد و تنها پرسش بسیار مبهمی را به پایانی ابزارهایی که برای استفاده برنامه‌ریزی کرده است را نمانده بگیرد.

شاید این مسائل پیچیده، صرفاً بدین خاطر کانون توجه قرار گیرند که دشوارتر و چالش‌برانگیزتر هستند؛ اما این حال، در هر رویدادی، تکلیف آماده‌سازی طرح اصلی پژوهش می‌تواند از طریق استفاده از یک راهنما که به طور نظام‌داری مسائل رایج در ارزشیابی مطالعات تجربی را واری می‌کند، تسهیل گردد.

حوزه‌هایی از مسائل که در این راهنما گنجانده شده‌اند از تجربه ما در واری طرح‌های پیشنهادی دانشجویان به دست آمده است. تفاوت ما را در مورد رایج‌ترین مسائلی که با آن مواجه شده‌ایم منعکس می‌سازند. در هر حوزه یک یا چند پرسش خاص مطرح شده و هر کدام با جنبه‌های متفاوت، هرچند بهم مرتبط، از مسئله کلی سروکار دارند. بسیاری از این حوزه‌های مسائل با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند؛ در بحث نظری روش‌شناسی پژوهش، نکات متعددی در راهنما احتمالاً

تحت عناوین کلی یکسانی عنوان‌بندی شده‌اند، صرفاً به این خاطر که اساساً با مسئله اساسی یکسانی ارتباط دارند. پرسش‌های خاص هر بخش گاهی اوقات از نقطه نظرات نسبتاً متفاوت و تا اندازه‌ای با عبارات متفاوت تکرار شده‌اند، لذا مقدار معینی حشو و زوائد عمداً در این کتاب قرار داده شده است. بر اساس تجاربمان، برای دانشجو عاقلانه‌تر است که همان آغاز طرح پژوهشی خود، مسائل اساسی یکسانی را از دیدگاه متعددی مدنظر قرار دهد، تا اینکه دست به خطر انجام مطالعه با نقطه‌نظر ضعیف زیاد بزند؛ خطری که در برنامه‌ریزی مرحله آغازین می‌تواند از سر راه حرد بی‌برد.

در بخش اصل کتاب هر قسمت شامل عنوان، یک یا چند پرسش خاص و شرح مختصری از روش کلی موجود در بخش است. روی هم رفته، شرح هریک از بخش‌ها صرفاً برخی از مباحث اصلی مدنظر قرار گرفته شده را تشریح و به تصویر می‌کشد و برای کمک به دانشجو در خواندن مطالب مرتبطی که در واحدهای درسی و مطالعه پیشین خود یاد گرفته طراحی شده است.

بخش دوم راهنما، فهرستی از اصطلاح‌ها و مفاهیم رایج پژوهش را ارائه می‌کند. هر اصطلاح یا مفهوم تعریف و مثال‌های گویایی برای آن ارائه شده است.

گرچه این کتاب اساساً برای پژوهشگرانی که در آغاز راه تهیه و تدوین طرح‌های پژوهشی خودشان هستند، تهیه شده است، با این حال

برای دانشجویانی که در حال یادگیری مطالعه‌ی انتقادی و ارزشیابی مطالب چاپ شده پژوهش می‌باشند نیز سودمند است. مسائلی که پژوهشگر در تهیه طرح پیشنهادی پژوهش با آن مواجه می‌شود، اساساً همانند مسائل موجود در چاپ نهایی است؛ در یک مطالعه خوش - طرح با ابرای دقیق، این مسئله پیشاپیش به طور موفقیت‌آمیزی حل می‌شوند. با این وجود، همان نوع مباحثی که هنگام طراحی پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد، باید در ارزشیابی محصول نهایی نیز در نظر گرفته شوند؛ از این و کتاب حاضر چارچوبی فراهم می‌کند که در آن گزارش‌های پژوهش به طور انتقادی و با آگاهی کامل خواننده می‌شوند. نویسندگان مایل اند تا به سوی ماروین زونتاک به خاطر واریسی انتقادی دقیق و بسیاری از پیشنهادها سودمندش برای آماده‌سازی نسخه تجدیدنظر شده کتاب تشکر کنند. همچنین ما ایلیم تشکرمان به دکتر مایکل ای دویتز و دکتر جفری ای دویتز به خاطر یاری سخاوتمندانه‌اش در این کتاب را ابراز کنیم.

جول رابرت دویتز^۱

استاد برجسته روان‌شناسی، تیچرز کالج، دانشگاه کلمبیا

لوئیس لیدرمن دویتز^۲

دانشیار پژوهشی، تیچرز کالج، دانشگاه کلمبیا

1. Joel Robert Davitz

2. Lois Liederman Davitz